

## Vsak posameznik šteje

Mojca Furlan

OŠ Trnovo

*Prvi koraki okoljske vzgoje so nastali v mojem šolskem okolju z doživljanjem narave na taborih. Sodelovanje v slovenskih in mednarodnih projektih v začetku devetdesetih mi je dalo znanje in samozavest.*

Znanje sem preko seminarjev vrsto let prenašala slovenskim učiteljem. Danes nadaljujem delo tako, da v obstoječih učnih načrtih izkoristim priložnost za vsakodnevno vključevanje ali povezovanje vsebin in ciljev vzgoje za trajnostni razvoj. V prispevku opisujem svoje izkušnje in si želim, da bi – tako kot so to storili mnogi na moji poti – z njimi navdušila še druge. Saj sta vsak učitelj, ki svoje poslanstvo, svoje znanje in svojo strast usmeri v vzgojo za trajnostni razvoj, in vsak učenec, pri katerem dosežemo premike na nivoju znanja, vrednot in stališč, nadvse dragocena za našo družbo in za naš planet!

### Odločitev je spontana, če so okoliščine prave

Kot učiteljica začetnica sem okoljsko vzgojo vključevala predvsem v dodatne dejavnosti. Večkrat letno smo se odpravljali na ekološke taborje, ki so bili med učenci nadvse priljubljeni. Domov smo prihajali polni energije, veseli in umirjeni. V naravi smo se še bolj zblížali in spoznali nove, enako misleče ljudi, vodnike, učitelje iz domov ČSOD, ki so nas še bolj motivirali. Za delo v razredu sem pripravljala različne didaktične materiale iz področja varovanja narave. To so bile zanimive, iskrive, interdisciplinarno sestavljene naloge, kar je bila takrat pogumna novost, danes pa pogosta praksa. Kmalu sem se seznanila s projektoma TEMPUS (zgodnje uvajanje naravoslovja) in kasneje Okolje in šolske

inicijative. Prav sodelovanje v mednarodnem pilotskem projektu Okolje in šolske inicijative v organizaciji OECD/CERI je moje ljubiteljske poskuse razvijanja ljubezni in spoštovanja do okolja postavilo v novo luč. V letih 1990-1994 sem sodelovala v strokovni skupini, ki jo je vodila izjemna profesorica, ddr. Barica Marentič Požarnik. Delo v projektu je potekalo preko aktivnih učnih metod projektne dela in akcijskega raziskovanja. V tistem času je bila to popolnoma inovativna metodika učenja, ki je še sedaj več kot aktualna. Delavnice, ki jih je pripravljala ddr. Požarnikova, so vsebovale didaktična in vsebinska znanja iz področja okoljske vzgoje. Večdnevna srečanja so potekala v čudovitih gorenjskih krajih. S svojimi strokovnimi predavanji so na nas, udeležence, vplivali tudi drugi izredni predavatelji, med njimi dr. Dušan Mlinšek, dr. Dušan Plut in dr. Hubert Požarnik. Prepričana sem, da še leži na kakšni knjižni polici knjiga »Zgodba nekega projekta« (Požarnik, 1993), ki predstavi *odlično metodiko in vsebinsko bogate projekte iz sodelujočih šol.*

### Prvi koraki navzven

Skozi pedagoško prakso pri pouku in krožku se je nabiralo vedno več materialov za poučevanje in vedno več izdelkov učencev. Učenci so navduševali, ker so skozi svoja razmišljanja in dejanja poka-

zali, kako aktivnosti okoljske vzgoje vplivajo na njihov odnos in njihova stališča do okolja. Leta 1991 smo na osnovni šoli Trnovo samostojno organizirali prvi okoljevarstveni seminar za slovenske učitelje z naslovom »Vnašanje ekoloških vsebin v učne načrte preko projektne dela«. Obisk je bil ogromen. Navdušenje nad delom z učenci, ki smo ga prikazovali, pa veliko. Za učitelje sem v nadaljnjih letih v sodelovanju z Zavodom za šolstvo in Ministrstvom za šolstvo in šport izvedla preko 50 seminarjev in delavnic o okoljski vzgoji in o »zdravih šolah«.

Ustvarila sem publikacijo za otroke Prvi koraki v ekologijo, ki je pridobila strokovna potrdila za uporabo pri pouku. Po prvi izdaji v letu 1992 je bila čez leto dni ponatisnjena pri založbi Rokus. Aktivnosti na področju okoljske vzgoje smo prikazali na srečanju ravnateljev in na mnogih drugih strokovnih srečanjih. Sledile so objave prispevkov o didaktiki in vsebinah poučevanja okoljske vzgoje v strokovni literaturi. V tem času sem se udeležila mednarodnega izobraževanja v organizaciji EU in WHO (World Health Organization) z naslovom »Health Promoting Schools – Zdrave šole«. Študij je trajal štiri leta, bil je intenziven, a mehak in sproščen. Izjemna izkušnja mi je dala ogromno novih znanj iz didaktike in vsebin za razumevanje in ponotranjenje okoljevarstvenih aktivnosti z učenci.





### Z rokami, srcem in glavo do zdravega življenja

Kdaj je čas za prve izkušnje? Zgodba o okoljski vzgoji se začne v zgodnjem otroštvu ob stiku z domačo živaljo, skrbi in opazovanju hišnega ljubljence, hranjenju domačih živali, negovanju lončnic ali lastnega vrtička, opazovanju ptic v ptičji hišici. Pa tudi na brezskrbnih izletih po naravi. Mlad človek v pristnem stiku z živalmi in naravo najlažje razvija občudovanje narave in kasneje spoštovanje do naravnih darov. Svojo vlogo učiteljice sem si zmeraj predstavljala v tem, da ta spoznanja nadgrajujem in mlade obogatim z novimi občutki, izkušnjami, znanji. Na šoli so skozi vsa ta leta nastajali različni, vedno bolj ustaljeni dogodki z vsebinami, ki so razvijale trajnostni razvoj. Učni načrt je nudil priložnosti za vključevanje izbranih vsebin in uporabo že dobro razvite metodike za poučevanje okoljske vzgoje. Uveljavile so se različne »zelene dogodivščine«. Z učenci smo pripravljali tematske razstave, ob dnevu Zemlje smo poslancem v parlamentu skoraj desetletje delili knjige ZEMLJA (Založba Medium), vrsto let ustvarjali šolske časopise Eko trnovske enkratnike, nadaljevali smo z obiskovanjem taborov v naravi. Učenci, ki so želeli svoje znanje poglobiti, so pripravljali raziskovalne naloge. Tekmovali

in zmagovali smo na kvizih znanja Kviz Bistroum v organizaciji revije National Geographic Junior. V preteklem šolskem letu smo pripravili vsakoletni interdisciplinarni projekt šole, ki je bil ponovno posvečen vzgoji za trajnostni razvoj. Vsi učenci na šoli so raziskovali in razmišljali o vsebinah iz okoljevarstvenega področja. V avli smo pripravili veliki razstavi ob letu biotske raznovrstnosti in letu gozdov. Vsi razredi in hodniki so bili obarvani z zelenimi idejami.

Mednarodni dan Zemlje, ki ga obeležujemo vsako leto, smo v aprilu 2012 nadgradili s srečanjem, na katerem so nam nekateri mladi raziskovalci naše šole predstavili svoja razmišljanja, ki so jih razvijali skozi svoje raziskovalne naloge. Raziskava med Trnovčani, ki sta jo opravili učenki Tina in Katarina, je pokazala, da na okoljevarstveno osveščenost najbolj vpliva izobraževanje v šoli. S to ugotovitvijo naše mlade generacije lahko poudarimo veliko možnost (in moč) za razvijanje posameznikovega odnosa do narave in razumevanja pomena trajnostnega razvoja, ki ga kot šola imamo. Pa četudi so tokrat vloge nekoliko obrnjene – učenci in mladi ljudje prevzamejo vlogo tistih, ki osveščajo svojo okolico. Ljudsko izročilo nam skozi stare pripovedke naših prednikov, kot tudi v ljudskih šegah in navadah, s preprostimi, a globokimi modrostmi, pripoveduje o tesni

povezanosti, soodvisnosti naših prednikov z naravo. V zgodbah je poudarjeno veliko spoštovanje človeka do narave. S pomočjo zapisov Dušice Kunaver v napetih zgodbah slovenskih ljudskih literarnih junakov prepoznavamo prelepe slovenske kraje in v učencih vzbujamo radovednost. In že smo razvili drobec pozitivnega odnosa do našega okolja in tudi do narodne identitete.

### Moja učna ura

Učni načrti omogočajo, da tudi znotraj rednega pouka nenehno vključujem vsebine, ki širijo znanje o trajnostnem razvoju. V »Beli knjigi« in s prenovo učnih načrtov v 1. in 2. triletju imamo mnogo možnosti, da uresničimo že večkrat omenjene cilje (glej prispevek ddr. Barice Požarnik). Vzgojno-izobraževalni cilji in standardi znanja so navedeni v predpisanem učnem načrtu. Poleg navedenih učnih ciljev, ki so prvenstveno spoznavne narave, veliko pozornosti posvečam tudi razvoju čustvenih in akcijskih ciljev. Večdimenzionalnost osmišlja in ponotranji cilje, ki jih usvojimo za uspešno nadaljevanje učnih aktivnosti tudi v naslednjih razredih. Učne vsebine, ki jih obravnavam, so zaokrožene v večje vsebinske sklope. Obravnavam jih interdisciplinarno. Teme so v kronološkem zaporedju razporejene v okvirni letni delovni učni načrt upoštevaajoč letne čase in aktualne dogodke v okolici. Pri pouku uporabljam predvsem metodo razlage, učnega pogovora ter druge aktivne učne metode, ki učence angažirajo, v veliki meri projektno učno delo. V največji možni meri vključujem v pouk konkretne modele iz okolja, vsakdanjega življenja ali usmerim opazovanje učencev v naravo, na teren ali v nek tehnični dosežek, konstrukcijo oziroma sistem. Dnevi dejavnosti so vsebinsko bogati in učencem nudijo možnost novih konkretnih izkušenj na doživljajsko čutnem in spoznavnem nivoju. Še bolj osmislijo učni problem in nudijo več časa za usvajanje naravnih oziroma tehničnih zakonitosti. So odlična priložnost za okoljske vsebine. Z menjavo različnih učnih oblik med učenci ustvarjam prijetno vzdušje, ohranjam pozornost in pozitivno dinamiko pri vzgojno-izobraževalnih ak-





tivnostih, od individualne do največkrat uporabljene skupinske učne oblike. Še posebej prijetno, vznemirljivo in zanimivo je na terenu, v stiku z naravo, v muzeju, na delavnici. Visoko motivacijo dosegam z rednim vključevanjem filmov in drsnic. Knjige, enciklopedije in revije so prosto na razpolago ves čas pouka.

### Diferenciacija in individualizacija

Z uporabo projektne učne metode (v vseh njenih fazah) izvajam diferenciacijo in individualizacijo pouka. Učenci si v urah ponavljanja in utrjevanja po lastni presoji in motivaciji izbirajo količino učnih pripomočkov – literaturo, učne liste in drugo – in napredujejo v svojem osebnem tempu. Ob tem spodbujam izmenjavo mnenj in idej med učenci, kar dodatno spodbuja k razmišljanju in poglobljanju snovi. Deluje motivacijsko in hkrati pogloblja medosebne odnose. Razvija se timski duh,

kolegialnost, prijateljstvo. Nevsiljivo se razvijata sodelovalno učenje in medsebojna učna pomoč. Učni pogovor angažira k sodelovanju in aktivnemu doprinosu prav vsakega posameznika. Razvija samozavest in pozitivno samopodobo posameznikov. Pozorna sem, da pri vodenju razgovora vprašanja postavljam *diferencirano*, tako da *vsak učenec* dobi potrditev, da je lahko uspešen pri delu, saj daje »prave« odgovore. Pričakujem mnogo različnih »pravih« razmišljanj in odgovorov. Menim, da je pozitivna spodbuda učencu izjemno dragocena. Z vključevanjem praktičnih poizkusov in elementov metode raziskovalnega dela v redni in dodatni pouk, poskušam nadarjene in (ali) bolj motivirane učence spodbujati še k večji intenziteti učnih aktivnosti, razširim obseg dela in realiziram večje število vzgojno-izobraževalnih ciljev v krajšem času.

Tovrstno delo – *raziskovalne naloge* – prikazemo kot primer dobrih rezultatov, napredka in znanja, kot pozitivno posledico vloženega truda posameznikov ali skupinice. S pogovori, razmišljanji in refleksijo ob teh dejavnostih razvijamo *znanje kot vrednoto* in poudarjamo pomen in rezultate dobrih učnih navad. Uspešni mini projekti so primeri, ki jih podrobno analiziramo. Na prijeten in nevsiljiv način se učimo kriterijev in konstruktivne kritike pisnega izdelka in ustnega sporočanja, nastopanja. Naučimo se pripraviti predstavitve na drsnicah ali ob plakatu. Izbiramo vsebine, ki so pomembne za naše bivanje sedaj in v prihodnosti. Pri vseh predmetih dosegamo trdno znanje, ki se pri nadarjenih učencih izkazuje tudi na tekmovanjih iz znanja ter raziskovalnih nalogah na občinski in državni ravni.

### »Bodi sprememba, ki jo želiš videti v svetu!« – Mahatma Gandhi

Kaj je bilo tisto odločilno, da me je tako zavzeto usmerilo na pot, na kateri še vedno vztrajam? Da sem tako zgodaj, že na začetku svoje prakse, našla smisel svojega poučevanja? Z gotovostjo lahko rečem, da so to bili ljudje, ki so me navdihovali s svojim delom in svojo osebnostjo, saj so premikali meje, delovali čez polja ustalje-

nih in že prehojenih poti. Besedilo posvečam učiteljem – zato, ker je naša vloga v življenju otroka in mladostnika tako zelo pomembna in dragocena. Ob tej priložnosti izrekam še posebej veliko spoštovanje »svojim« učiteljem, saj so bili prav oni tisti, ki so me in me še vedno s svojim osebnim žarom, odličnim znanjem, iskrenostjo in zavzetostjo navdihujejo za delo, ki sem ga v prispevku predstavila.

### Narava? Ekologija? Okoljska vzgoja?

Vzgoja za trajnostni razvoj. Einstein bi rekel: »Vrtnica bi dišala, ne glede na to, kakšno ime bi imela.« Kot učiteljica lahko s prijetnim vzdušjem v razredu in sproščenim vodenjem pouka veliko storim za varnost in dobro počutje otrok. Vse to omogoči opazen napredek in razvoj tudi na področju osebnih vrednot in drugih ciljev vzgoje za trajnostni razvoj. Učitelji imamo priložnost in poslanstvo, da učencem vlijemo moč in pozitivno energijo, pogum za delo in zaupanje vase! To je potrebna popotnica za življenje, ki je pred nami vsemi – in bo slej ko prej potrebovalo novo, drugačno miselnost do človeka in okolja.

Slikovni material je iz arhiva avtorice.

### Literatura

- Marentič Požarnik B. in sodel. (1993). *Okolje in solske iniciative. Zgodba nekega projekta*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- Marentič Požarnik, B., Plut, I. (2009). *Moč učnega pogovora*. Ljubljana: DZS
- Požarnik, H. (2009). *Ne samo od kruha*. Koper: Ognjišče
- Promoting the Health of Young People in Europe*. (1994). METCAFE, Owen, idr.: Edinburg: Komisija Evropske skupnosti.
- Marentič Požarnik, B., Silan, D., Furlan, M. (2012). *Vzgoja za trajnostno prihodnost – uveljavljanje metod za razvijanje bioetičnega občutenja, razmisleka in ravnanja*. V: Furlan, N., Škof, L. (ur.), *Iluzija ločenosti. Ekološka etika medsebojne soodvisnosti*. Koper: ZRC
- www.mladi.net/content/blogcategory/58/85/20/20/